

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

18e jaargang

nummer 9

Oktober 2018

KERKBEHEER

Rouwdiensten

kosten in rekening brengen?

Dominees over rouwdiensten

in gesprek met ds. mr. Sjaak Verwijs en met ds. Leendert Plug

Kerkbalans: maak er een feest van!

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

Kerkrentmeesters in Groningen, Drenthe, Friesland en Noord-Holland

Kent u ons al?
Wie zijn wij?
Wat doen wij?

Neem eens een kijkje op onze website
www.sbkg-noordnederland.nl
of bel ons op nummer 058 - 212 35 92

Wij helpen u ontzorgen bij:

- onderhoud / restauratie / verbouw
- gebouwenbeheer / groenbeheer
- subsidie- en fondsaanvragen / financiering

SBKG
Noord-Nederland

MINDER PAPIERSTROMEN IN UW KERKELIJKE GEMEENTE?

SKG

Stichting Kerkelijk Geldbeheer is dé financiële dienstverlener aan Protestantse kerken en aanverwante instellingen. Bij SKG kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben de webwinkel (SKG Collect) tot volle tevredenheid in gebruik.

Met SKG Collect kan uw kerkelijke gemeente:

- digitaal geld werven
- de Kerkgeld app inzetten
- makkelijk contact houden met uw gemeenteleden

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom Meer dan een stapel stenen	5
Rouwdiensten, kosten in rekening brengen?	7
Opinie Ondernemende kerk	11
VKB Jong Arnald Smits	12
Gesprek met: dominees over rouwdiensten	13
Maandelijks cartoon	15
Agenda	16
Kalender voor kerkrentmeesters	16
Producten	16
Vraag van de kerkrentmeester Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid bij verhuur kerkgebouw	17
De orgelbank	18
In dienst van de kerk Contactpersoon voor de kerkelijke begraafplaats	19
VKB Partner PHYSITEC	20
Actueel	22
Symposium	24
Verenigingsnieuws	25
Kerkbalans: maak er een feest van!	27
Recensie van het boek De reli-ondernemer	28
OZB - kerken en vrijstellingen	30
Onderscheidingen van de VKB	32
PKN Onderscheidingen	33

Zwaar onderwerp

Kerkbeheer valt meestal net voor het weekend op de deurmat. Ik kan me voorstellen dat de coverfoto dan niet echt aansluit bij de stemming van dat moment. Deze foto hebben we gekozen omdat het goed aansluit bij de inhoud van dit nummer, namelijk de 'business' kant van onder andere rouwdiensten. Voor een rouwdienst worden er kosten gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan het verwarmen van het gebouw of de kosten van de predikant. Wat doe je met deze kosten? Het maken van beleid zet kerkenraden soms voor behoorlijke dilemma's. Tijdens een barbecue op een van de laatste zonnige dagen van dit jaar bracht ik dit onderwerp even te sprake. Het gevolg was een 'verhitte' discussie, over onder andere tarieven voor wel- of niet-leden.

Dit nummer geeft een aantal gezichtspunten en tips die kunnen helpen bij het maken of misschien wel aanpassen van het beleid. We spreken met een tweetal dominees over zowel de geestelijke als de financiële waarde van de voorbereiding en de begeleiding van een dienst. En we bespreken wat we in de praktijk tegenkomen.

Mariëtte van Ooijen
Eindredacteur

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Drs. C. de Raadt, Bodegraven, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
Drs. R. Buddenberg, Zoetermeer, lid

Ereleden

D.G. Bijl en drs. G. van Soest

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, M. van Ooijen, eindredacteur, W. Hukom, N.J.M. de Jong en E. van Rijssen

Redactieraad

Mr. P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

VKB Bureau

Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen

€ 30,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 28,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 26,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 33,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW. ISSN 1568-8712. Abonnementen lopen per kalenderjaar. Opzegging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers per jaar (juli/ augustus en november/december zijn gecombineerde nummers).

Oplage & druk

5.500 ex. © oktober 2018 Verloop drukkerij

Foto omslag

Bron: uzn-uitvaart.nl foto: Bureau APS

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overal waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;

- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;

- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

PHYSITEC BV

INGENIEURSBUREAU VOOR HET CULTUREEL ERFGOED

Onafhankelijk bureau voor:

- ❖ kerkverwarming en advies bij comfortklachten
- ❖ analyse van het binnenklimaat middels metingen
- ❖ klimaatverbetering voor behoud van orgel & interieur
- ❖ advies van energiebesparende maatregelen
- ❖ planbeoordeling & second opinions

Weena 290 | 3012 NJ Rotterdam | 010-282 1250 | www.physitec.nl | info@physitec.nl

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Meer dan een stapel stenen

Soms lees je in de dagelijkse stroom van nieuwsfeiten, gebeurtenissen, rampen en conflicten die de krant je voorschotelt een berichtje dat wat langer blijft hangen in de veelheid van informatie die je hebt te verwerken. Mij verging dat de afgelopen tijd bij het item waarin aartsbischop Eijk een toekomstvoorspelling deed over de kaalslag aan parochies in de Rooms- Katholieke kerk en de daarop onvermijdelijk volgende golf aan kerksluitingen in zijn bisdom. Je denkt je in wat dat voor kerkelijk erfgoed betekent, maar vooral ook voor die geloofsgemeenschappen die daarbij zijn betrokken.

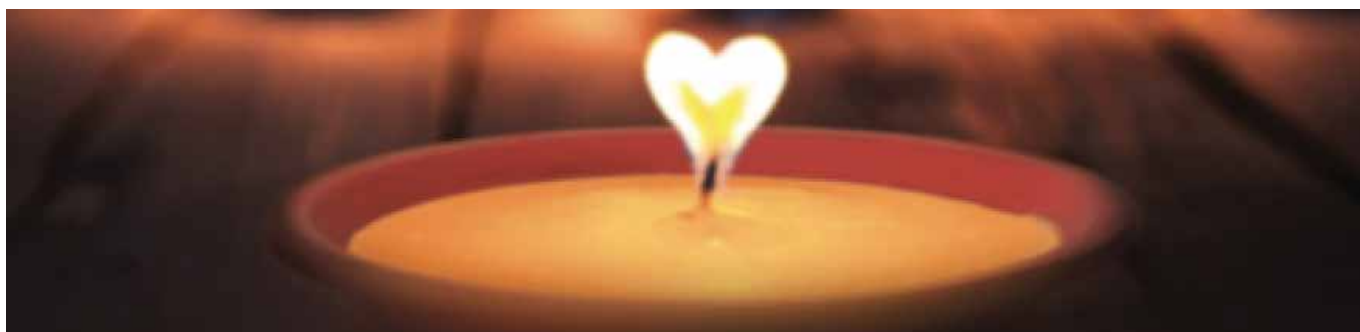
Natuurlijk, het loopt in de Protestantse Kerk anders en in een minder drastisch tempo. Maar ook wij hebben in steden en dorpen te maken met krimp, noodzaak van schaalvergroting en kerksluiting.

Juist in zo'n situatie word je nog eens nadrukkelijker bepaald bij de betekenis van de lokale gemeenschap en het plaatselijke kerkgebouw. Zij die ons voorgingen zetten die kerkgebouwen niet zomaar neer als een stapel stenen of een efficiënt vergaderlokaal. Of het nu de kleine en bescheiden kapel of dorpskerk is, of de grote kathedraal in de stad, het waren en zijn ook tegelijk uitdrukkingen van Gods aanwezigheid, ontmoetingsplaatsen met Hem en elkaar en als het even kan ook centra voor diaconale en maatschappelijke presentie. Het kerkgebouw in het hart van de plaatselijke gemeenschap.

Het is dan ook niet toevallig, dat we daar bij tijd en wijle en meer en meer bij stil staan. Of het nu gaat om het pleidooi van Wim Beekman om de vlaspit brandende te houden, of de beweging van dorpskerken die wijst op de betekenis van de plaatselijke kerkgemeenschap voor de leefbaarheid van het dorp; de waarde van een lokale, vitale en zichtbare gemeenschap heeft nadrukkelijk de aandacht. Wat is een dorps- of stadsgezicht zonder die contouren van dat kerkgebouw?

Als iets die dimensie nog meer laat zien, dan is het wel de rol en functie van het kerkgebouw in de hoogtepunten en dieptepunten in het leven van de meer of minder bij de kerk betrokken gemeenteleden en plaatsgenoten. Het is niet alleen een ontmoetingsplaats, maar ook de plek van doop, trouw en rouw. Het kerkgebouw als plaats voor viering van het nieuwe en herdenking van waar wij afscheid van moeten nemen. Daarom is kerksluiting ook zo'n emotionele gebeurtenis.

Kerkrentmeesters zijn – als het goed is – zich bewust van die gevoelsdimensie in hun werk. Het gaat vaak over concrete, stoffelijke zaken als onderhoud, verbouwing, sluiting, geld. Maar die gevoelsdimensie maakt kerkbeheer tot rentmeesterschap. Geen stapel stenen, maar een ruimte van stilte, bezieling, ontmoeting.

Dorpskerk Hoogvliet

Schaapsound is de leverancier voor spraak- en muziekinstallaties, liturgieprojectie en HD KerkTV

Zwolle www.schaapsound.nl
 Ridderkerk info@schaapsound.nl
 Roermond Tel: 085-0663333

een **Cantor** kerkgeluidssysteem van Dialoog Church Sound U hóórt het verschil!

Als U op elke plaats in de kerk goede verstaanbaarheid wenst, dan kiest U voor Dialoog Church Sound: deskundige advisering, professionele en toch eenvoudig werkende apparatuur en prima service! Een **Cantor** kerkgeluidssysteem wordt op basis van Uw wensen samengesteld, met als hoofddoel de meest optimale spraakverstaanbaarheid.

Sinds 1961 gespecialiseerd in kerkgeluidstechniek ... meer dan 1800 kerken met **Cantor** Kerkgeluidsapparatuur: kerkversterkers, microfoons, geluidszuilen, draadloze volumeregeling, ringleidingssystemen, beeldprojectie

Dialoog Church Sound
 www.cantorsound.nl

Ondernemingenweg 6
 040 – 2 420 840

5627 BV Eindhoven
 info@cantorsound.nl

Rouwdiensten, kosten in rekening brengen?

Tekst Jos Aarnoudse **Foto** Bureau APS & Jos Aarnoudse

Omdat er regelmatig vragen gesteld worden over het in rekening brengen van kosten voor rouwdiensten, zetten we een aantal gezichtspunten op een rij. Plaatselijke kerkenraad en college van kerkrentmeesters zullen samen op dit terrein een beleid moeten formuleren. Er is een diversiteit aan praktijken op dit punt.

Willen we überhaupt kosten in rekening brengen?

De eerste vraag die vooraf gesteld moet worden is of we überhaupt kosten in rekening moeten/willen brengen en aan wie? Bij het ambtswerk van predikanten, ouderlingen en diaconen is er geen grens tussen 'leden' en 'niet-leden'. De pastorale en diaconale dienstverlening, maar ook de verkondiging strekken zich ook uit tot 'allen die God op uw pad brengt', zo lezen we in de bevestigingsteksten in het Dienstboek van de Kerk.

Men kan zich dus een visie voorstellen die zegt: het is dienstverlening aan de gehele gemeenschap om ons heen, waarbij niet alleen leden, maar ook niet-leden mogen aankloppen als ze in voorkomende levenssituaties hulp en ondersteuning van de kerk en/of een pastor behoeven. Daar gaan we geen rekeningen voor sturen.

Band tussen meebetalen aan de kerk en te ontvangen dienstverlening?

Daar kan tegenin worden gebracht dat leden van de gemeente worden geacht financieel bij te dragen aan de kerk. Dus die betalen mee aan de dienstverlening, en de instandhouding van het kerkgebouw, of hebben

dat bij hun leven gedaan. Betalen die dan mee voor niet-leden in bovenstaande visie? Dat is inderdaad het geval. Echter: meebetalen aan de kerk is niet zoiets als een verzekeringspremie of een prijs ter betaling van te eniger tijd terug te verlangen dienstverlening. De bijdragen die voor de kerk bijeengebracht worden zijn er ter instandhouding van de kerk en haar activiteiten, ongeacht naar wie deze uitgaan.

Hoe kunnen we niet-kerkliden laten meebetalen?

Is het vervolgens toch niet redelijk om van niet-kerkliden een financiële vergoeding te vragen? Dat is alleszins redelijk. Dat kan op verschillende manieren.

- Voor het gebruik van de kerk kan gewoon huur in rekening gebracht worden, via een factuur, voor een vooraf afgesproken bedrag. Ook bediening, koffie, thee en andere zaken, gebruik ontmoetingsruimte, worden in rekening gebracht.
- De kerk en de dienstverlening kan kosteloos ter beschikking gesteld worden en de betreffende familie kan geattendeerd worden op het feit dat de kerk

voor een groot gedeelte afhankelijk is van giften en donaties en de suggestie kan gegeven worden om bij gebruik van de kerk een gift over te maken aan de kerk, die in relatie staat tot de gemaakte kosten door de gemeente. Uiteraard blijft men vrij minder of meer aan de kerk te donezen, hetgeen overigens aftrekbaar kan zijn van de belasting als men reeds met giften boven de aftrekbare geefdrempel zit.

Hoe voorkomen we echter in het eerste geval een vorm van discriminatie? Want wie zijn er 'leden' en wie zijn er 'niet-leden'? Nu kan men zeggen: dat wordt uitgemaakt door de actuele ledenadministratie. Dat lijkt een helder standpunt. In de praktijk ligt dat nogal eens ingewikkelder. Er staan mensen ingeschreven, die al jaren uit beeld zijn en ook bij benadering door iemand van de kerk aangeven geen behoefte aan contact te hebben. Betalen ze wel of niet mee aan de kerk, wie zal het zeggen? En wat als ze in bepaalde levenssituaties wel behoefte hebben aan contact en begeleiding. De verloren zoon kreeg ook geen rekening toen hij weer thuis kwam. ►

Rekening voor iedereen en dan voorgaande bijdragen aftrekken?

Sommige gemeenten lossen dit op, door het zo te regelen, dat - voor in ieder geval rouwdiensten - iedereen een rekening krijgt, leden én niet-leden. Er geldt een tarief voor iedereen. Maar de betaalde bijdragen aan Kerkbalans of andere giften van de twee (of een ander aantal) voorgaande jaren van de overledene (of diens gezin) worden vervolgens als korting afgetrokken. Voordeel is dat iedereen gelijk behandeld lijkt. Tegelijk zitten er kanten aan waarover goed nagedacht moet worden. Door te werken met een rekening en eventueel een relatie te leggen tussen eenmaal gedane donaties en vrijwillige bijdragen aan de kerk én de hoogte van de rekening voor gebruik van kerkelijke faciliteiten en dienstverlening bij een rouwdienst worden er tamelijk principiële lijnen overgegaan.

Zonder context is een financiële bijdrage aan de kerk, hoe hoog of laag die ook was, niet goed op waarde te schatten. We komen in de sfeer van

wat Jezus bedoelde met zijn voorbeeld over het 'penninkske van de weduwe'. Kortom: een kerkenraad moet zich daar goed bewust van zijn en zich afvragen wat hij wil in dezen.

Als de gebruiksvraag een echte huurvraag is

Ondertussen kan het zo zijn, dat mensen van buiten de eigen gemeente graag in het kerkgebouw een eigen rouwbijeenkomst willen houden, omdat ze het een aangename, troostende of inspirerende plek vinden voor die gelegenheid. Er is minder sprake van een 'door God op ons pad gebracht' zijn, en meer sprake van gewoon gebruik van de kerk als gebouw. In dat geval is een gewone verhuur aan derden aan de orde, met de verhuurprijzen die daarvoor zijn vastgesteld. Waarbij uiteraard er eventueel beleid aan de orde kan zijn, wat er wel en wat er niet bij zulke gelegenheden in de kerkzaal is toegestaan.

Rekening verstrekken in verband met uitvaartverzekering

Een laatste kwestie die het aanstip-

pen waard is, is het feit dat het soms verstandig kan zijn wel met een nota te werken (in plaats van met een donatie), omdat de huur van een ruimte (uitvaartcentrum) meeverzekerd is in een uitvaartpolis.

Als er dan echter geen rekening is, kan die niet ingediend worden bij de betreffende verzekering en blijft het betreffende geld in feite als niet geclaimd bij de verzekeraar. Het is goed verdedigbaar in die situatie wel degelijk een rekening (ook aan leden van de kerk) te verstrekken, zodat zij die kunnen declareren bij hun uitvaartverzekering. Dit moet dan wel een rekening zijn van reële kosten, eventueel inclusief de inzet van predikant en organist.

De inzet van de predikant en organist

Als het gebruikelijk is dat voor leden van de kerk er een kerkelijke viering wordt georganiseerd zijn de basiskosten daarvan voor rekening van de kerk, dus inclusief het leiden van de dienst door een voorganger en het begeleiden van de gemeentezang door (meestal) een organist.

Extra wensen van rouwende familie

Hoe zit het nu wat betreft de kosten, als een rouwende familie eigen wensen heeft (zoals een andere dan de plaatselijke predikant terwijl die wel beschikbaar is, eigen organist of musici, extra aankleding, luxer drukwerk). In dat geval ligt het voor de hand om met de familie af te spreken dat de extra kosten die dat met zich meebrengt voor hun rekening zijn.

Predikant wordt benaderd door niet-kerkleden

Hoe ligt het als de eigen predikant voor een rouwdienst benaderd wordt door niet-leden van de eigen gemeente? Doet de dominee dan zo'n uitvaart binnen het reguliere ambtswerk waarvoor hij of zij al gehonoreerd wordt, of doet hij of zij dat daarbuiten, zodat hij of zij zelf met betreffende familie mogelijk honorering heeft af te spreken?

Hierover dient een kerkenraad afspraken te maken. Bij een predikant in volledige dienst kan dit weer anders liggen dan bij een predikant in deeltijd.

Predikant in volledige dienst

Bij een predikant in volledige dienst ligt het meer voor de hand alle pastorale werk dat op haar of zijn pad komt te zien als vallend binnen het reguliere ambtswerk. Aan de andere kant, wanneer een predikant in volledige dienst in een andere gemeente voorgaat of pastoraal of catechetisch werk verricht krijgt hij of zij daar ook extra voor betaald (tegen binnen de kerk vastgestelde tarieven).

Er kan binnen een kerkenraad discussie ontstaan over het werk dat op het pad van de gemeente of de predikant(en) komt. Het gesprek binnen een kerkenraad zou dan moeten gaan over de kwantiteit van de diverse werkzaamheden in het algemeen. Dat is met betrekking tot rouwdiensten niet anders dan bij afwegingen in alle soorten van arbeid waar de aandacht van een predikant naar kan uitgaan. Het is voorstelbaar dat waar er een praktijk groeit dat de predikant relatief veel gevraagd wordt voor begeleiding en ceremoniën van niet-kerkleden de vraag opkomt of dit in balans is met andere taken.

Wanneer een predikant volledig in dienst is, is een onderscheid tussen 'vallend in of buiten het dienstverband' gezien het bijzondere karakter van het predikantswerk nauwelijks te maken.

Predikant in deeltijd

Bij een predikant in deeltijd ligt dat anders. Dan is het voorstelbaar dat kerkenraad en predikant ervoor kiezen om zulke werkzaamheden buiten het regulier ambtswerk te houden, waarbij de dominee zelf ('in zijn/haar eigen tijd') de dienstverlening verzorgt, en met de betreffende familie afspraken maakt over een mogelijke vergoeding. Of men spreekt af: het valt buiten de deeltijd-aanstelling, maar de gemeente betaalt – als de dominee 'in eigen tijd' tenminste in de gelegenheid is – de kosten apart. Dit zou dan tegen een billijke vergoeding moeten gebeuren, en niet tegen het tarief voor incidentele hulpdiensten in een andere gemeente dat alleen zou moeten gelden voor full-time predikanten, waarbij immers is verdisconteerd dat het tot hun roeping behoort ook enigermate beschikbaar te zijn voor ▶

verlening. Er is geen bezwaar om de kosten daarvan inzichtelijk te maken. Blijft over dat men vrij is meer of minder te geven. Als gemeente moet je er op vertrouwen dat je uiteindelijk niet tekort komt.

Maken van een publieksfolder

Het is onzes inziens raadzaam het beleid dat in een gemeente wordt gehanteerd rond het gebruik van de kerk voor rouwdiensten en rond de kosten daarvan en rond de kosten voor de pastorale dienstverlening neer te leggen in een duidelijke folder voor kerkleden en niet-kerkleden, zodat deze objectieve informatie verstrekt kan worden en ook op de website van de gemeente kan worden geplaatst. Daarmee wordt voorkomen dat het contact tussen een begeleider (pastor, predikant, ouderling) in vaak emotioneel getinte omstandigheden belast wordt met een ingewikkelde mondelinge uitleg over kosten en vergoedingen. Het is dan fijn om gewoon een duidelijke folder te kunnen overhandigen: 'zo is het in onze kerk geregeld wat betreft de kosten'.

werk buiten de eigen gemeente en dat al geheel door de kerk in hun levensonderhoud wordt voorzien. Zie onder voor een indicatie voor een tariefverrekening voor deeltijdpredikanten voor werk 'in eigen tijd'. Dit is overigens kerkelijk (nog) niet geregeld. Een kerkenraad of college zal hiervoor zelf beleid moeten vaststellen.

Hoe om te gaan met de gemaakte kosten

Als een kerkenraad het voorgaan in een uitvaartdienst laat vallen buiten het reguliere ambtswerk, kan wat de kosten voor de inzet van de predikant (en organist) in principe dezelfde weg bewandeld worden als bij het laten gebruiken van het kerkgebouw:

- Er kan een rekening gestuurd worden voor verrichte 'pastorale dienstverlening', en daar kan een redelijk tarief aan gehangen worden. De inzet van een predikant of kerkelijk werker bij de begeleiding van een uitvaart wordt overigens vaak onderschat. Met voorbereidende gesprekken, het klaarmaken van een liturgie, het voorbereiden van de dienst en de aanwezigheid bij de uitvaart, is men al gauw tien uur bezig. De brutokosten voor de inzet van een kerkelijk werker of een predikant rechtvaardigen alleszins een uurtarief van tussen de € 50,- en € 65,- per uur. Wie enigszins thuis is op de arbeids-

markt zal dat niet verbazen.

- Er kan op gewezen worden dat ook de kosten van de dominees en kerkelijk werkers in de kerk (meestal) gezamenlijk worden opgebracht via kerkelijke vrijwillige bijdragen, giften en donaties. De familie kan uitgenodigd worden na afloop van de uitvaart een gift aan de kerk over te maken die in relatie staat tot de ontvangen dienst-

► De uitvaartondernemer

We stelden aan een begrafenisondernemer op het eiland Tholen de volgende vraag: hoe gaan uitvaartondernemers om met de verhuur van kerkgebouwen als nabestaanden aangeven gebruik te willen maken van een kerkgebouw?

Regelmatig komt het voor dat nabestaanden gebruik willen maken van een kerkgebouw in verband met de uitvaart. Van tevoren inventariseert hij dan de wensen van de familie en gaat hij na of in geval van het gebruik van het kerkgebouw alle wensen van de familie kunnen worden ingewilligd.

In gevallen waarbij de familie of de overledene zelf weinig binding met de kerk heeft/had wordt soms gevraagd of men een gift zou kunnen geven. Deze gift voldoet dan als alternatief voor het vragen van een huursom. Dit is vaak het geval bij randkerkelijke personen. In andere gevallen (bij voorbeeld bij mensen zonder enige binding met de betreffende kerkelijke gemeente) wordt er een vast tarief gevraagd van ca. € 250,00. Daarnaast vraagt de predikant die in de uitvaartdienst voor gaat wanneer het geen gemeentelid betreft vaak een vergoeding van ca. € 400,00 voor de voorbereiding en de begeleiding van de rouwplechtigheid.

In alle gevallen geeft de begrafenisondernemer van tevoren aan wat de kosten voor de uitvaartdienst bedragen, zodat de familie niet later voor een financiële verrassing komt te staan. Wanneer de kosten een te hoge drempel vormen wordt er gekeken of er alternatieven mogelijk zijn.

Ondernemende kerk

Tekst en beeld Jos Aarnoudse

De ondernemende predikant

Op 8 april van dit jaar vierde de Bond van Nederlandse Predikanten zijn honderdjarige bestaan. Er vond onder andere de presentatie plaats van een boek over 'de predikant van de 21e eeuw', met aansluitend een forumdiscussie. Een van de forumleden stelde dat de dominee van de 21e eeuw een ondernemende dominee zal moeten zijn. Er ging nog net geen geloei op onder de aanwezigen, maar het scheelde niet veel. Kennelijk is het nog zoiets als 'vloeken in de kerk' als predikantschap of kerk-zijn wordt verbonden met 'ondernemen'. Ik vind dat raar. Is het idee nu zo vreemd dat als je een kerkelijke gemeente hebt te leiden of hebt op te bouwen of voor afkalving hebt te behoeden (herder- en leraar-zijn) je ook het nodige hebt te ondernemen? Is de geëigende routine dan voldoende? Maar die is ooit ook ontstaan doordat er iets werd ondernomen in het verleden. Of is het meer de associatie met 'geld verdienen' die weerstand oproept?

Organisatiegevoeligheid

Ik was een tijd hoofd van een omvangrijke dienst geestelijke verzorging binnen een grote zorginstelling. Er werd ongeveer € 400.000,- aan geestelijke verzorging uitgegeven. Je kunt zeggen: het was nog geen 2 % van het totale budget. Maar het was een activiteit die geen geld opleverde, alleen geld kostte. Het leverde uiteraard wel wat anders op: namelijk aandacht voor patiënten vanuit hun levensbeschouwelijke achtergrond. Ik had een baas (de voorzitter van de raad van bestuur) die het heel nuchter benaderde: jullie zijn in mijn optiek een belangrijke meerwaarde en hebben een vrije rol, maar ik verwacht wel van 'mijn' geestelijk verzorgers dat ze tegelijk een beetje orga-

nisatiegevoelig zijn. En hij bedoelde: dat je begreep dat je maandelijkse salaris niet uit de lucht komt vallen, maar het wel degelijk samenhangt met de samenwerking van alle disciplines en ondersteunende diensten om goede gezondheidszorg te leveren. We kregen alle ruimte, maar mochten geen prima-donna-gedrag vertonen vanuit misplaatste vrijplaatsideeën. Dus ook gewoon verantwoord worden waar je mee bezig was (kwaliteit en kwantiteit) en je mede verantwoordelijk voelen voor het succes van de instelling als 'gewone' onderneming. Namelijk, dat aan het eind van het jaar als alle rekeningen en salarissen waren betaald, het ongeveer op iets plus nul moest uitkomen (een zorginstelling is een non-profit organisatie).

Ik vind deze benadering voor de kerk ook helemaal niet zo gek. Natuurlijk is de kerk een organisatie *sui generis* (van een geheel eigen orde), maar tegelijk is de kerk ook een gewone organisatie. Waar mensen en middelen nodig zijn om ergens te komen. Ondernemen dus, en ook samen verantwoordelijk zijn voor het werven van de benodigde financiën. Ieder zijn of haar taak, maar wel graag vanuit een gezamenlijk belang. En met een beetje organisatiegevoeligheid. Dat is echt niet preken voor eigen parochie. Geld in de kerk of voor de kerk is ook niet ongeestelijk. Paulus was een prediker en pastor pur sang, maar hij geneerde zich niet om voor belangrijke initiatieven ten dienste van Gods Koninkrijk zich ook gewoon in te laten met de geldwerving.

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren? Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

In een volgend nummer van Kerkbeheer schrijven we nog weer iets over dit onderwerp naar aanleiding van de reacties en poneren we een nieuwe vraagstelling van de maand.

De stelling:

Er is niets verkeerd aan een ondernemende kerk en aan ondernemende predikanten, ouderlingen, diakenen en kerkrentmeesters.

Arnald Smits Hervormde gemeente te Andel

WIE:

Arnald Smits (37 jaar) is getrouwd en heeft twee kinderen. Hij is geboren en getogen in Andel. Arnald is werkzaam bij een aannemingsbedrijf in de waterbouw, waar hij werkt als Werkvoorbereider/lascoördinator van de staalconstructieafdeling. "Het mooie van werktuigbouwkunde vind ik dat er eigenlijk alles bij hoort wat met staal -en machinebouw te maken heeft. In mijn werk ben ik vooral bezig met de staalbouw, maar ook de materieeldienst zit op dezelfde locatie en is ook wel wat verweven met de staalbouw. Kortom, een mooi breed werkgebied." Sinds 2016 is Arnald kerkrentmeester van de Hervormde gemeente te Andel.

DE GEMEENTE:

"De Hervormde gemeente Andel is een PKN-gemeente, die gevarieerd is qua samenstelling, leeftijd en opvattingen. De gemeente bestaat uit ongeveer 550 leden. Op het moment van schrijven zijn we ongeveer twee jaar vacant en hebben een beroep uitgebracht. In onze gemeente is een behoorlijk groot aantal van de leden actief in de taken die er zijn, anders gezegd, veel mensen doen wel iets. Ook is de gemeente, in de laatste 5-8 jaar ongeveer, actiever geworden en zelfs in de vacante tijd zijn de activiteiten gelukkig ook doorgegaan."

PLAATS IN HET COLLEGE:

Ik ben voorzitter van het college van kerkrentmeesters en verantwoordelijk voor verhuur en gebruik van het kerkgebouw en de contacten met de kosters en organisten. Ons college bestaat uit drie personen en we verdelen de werkzaamheden waar nodig. Zeker bij technische zaken zijn we allen betrokken. Dit hangt natuurlijk samen met de ervaring en talenten die er aanwezig zijn.

WAAROM:

Voordat ik als kerkrentmeester benoemd werd, was mijn naam al eens ingediend als ouderling. Daar heb ik toen voor bedankt, omdat ik het toch wat minder bij me vond passen en ik me daar niet helemaal toe geroepen voelde. Wel heb ik toen al eens gedacht dat ik mezelf meer als kerkrentmeester geschikt achtte.

Toen mijn naam later opnieuw werd ingediend, nu als kerkrentmeester, heb ik daar serieus over nagedacht en besloten om me daar wel voor beschikbaar te stellen. Vooraf weet je natuurlijk niet goed wat er precies op je af komt, maar ik zag het toch wel als mijn taak om mee te werken aan de opbouw van Gods gemeente, ook al gaat dat zeker niet altijd vanzelf. Daarnaast is het een taak die wat praktisch en technisch is. Daar ligt ook mijn achtergrond wat meer in het dagelijkse leven, zodat dat wat meer "eigen" is.

UITDAGEND PROJECT:

Het is voor onze gemeente, die toch niet zo'n groot aantal leden heeft, niet vanzelfsprekend dat we een solvabiliteit kunnen bereiken, waarbij we een dominee voor 100% kunnen blijven behouden. Daar moet de komende jaren echt wel wat voor gebeuren en veranderen. Dat is zeker een uitdaging voor het college en de gemeente. Wat voor mezelf een uitdaging is, is dat ik het nog steeds best moeilijk vind om gezin/kerk en werk goed te combineren en mijn tijd in te delen. Alles bij elkaar is het nogal eens erg druk en dan blijft het voor mij een uitdaging om alles op de goede manier te doen.

TROTS:

Trots vind ik eigenlijk niet het goede woord, omdat we in alles afhankelijk zijn van God. Dankbaar is beter op zijn plaats, denk ik. Waar ik dankbaar voor ben, is dat we in de vacante tijd toch bijna alle activiteiten nog kunnen invullen en dat we als gemeente actief blijven. Ook ben ik dankbaar dat we in deze gemeente, ondanks soms grote verschillen in opvattingen, over het algemeen goed met elkaar omgaan en elkaar respecteren. Een andere belangrijke ontwikkeling waar we dankbaar voor mogen zijn is dat we weer een grotere groep kleine kinderen in de kerk mogen hebben. Dat is ook wat jaren minder geweest.

Gesprek met:

dominees over rouwdiensten

Tekst Jos Aarnoudse **beeld** Jos Aarnoudse & PR

Op een zonnige middag in de herfst trok ik naar Utrecht, waar in een karakteristiek pand langs de Utrechtse binnen-spoorlijn de Bond van Nederlandse Predikanten (BNP) is gevestigd. Als redactie van 'Kerkbeheer' hebben we het plan om aan de 'zakelijke kant' van uitvaartdiensten aandacht te besteden. "Maar dan zijn we ook benieuwd naar de mening van de predikanten," klonk het in koor tijdens het redactieoverleg, "want zij zijn toch degenen die het meeste werk verzetten op dat terrein."

Ik spreek met ds. mr. Sjaak Verwijs, directeur bij de BNP, en met ds. Leendert Plug, predikant te Barneveld en bestuurslid van de BNP. Ze zijn het roerend eens met het zo net vermelde redactiekoor. Ook al heeft de buitenwereld niet zo'n beeld van het domineeswerk (ja op zondag een kerkdienst leiden), dan toch zeker wel de begeleiding van stervende mensen en het verzorgen van een dienst bij de uitvaart, of op een andere manier als spreker bij een begrafenis of een crematie. Ds. Plug beaamt: "Het is een wezenlijk onderdeel van het ambtswerk. Het is ook vaak dankbaar werk, omdat je vaak op je plaats bent als pastor. Soms is het ook moeilijk werk, als je te maken krijgt met zeer uiteen liggende families. En natuurlijk hangt het af van de omstandigheden op welke manier het je ook zelf aangrijpt. Het omgaan met de dood went nooit."

Ondertussen stellen de beide BNP'ers vast dat er binnen de bond of het bestuur de laatste jaren niet over is gesproken. Ds. Verwijs: "We herkennen de diversiteit in benaderingen binnen de kerk en vinden het ook goed dat jullie er bij de kerkrentmeesters aandacht voor vragen.

Wij gaan er vanuit dat predikanten als het gaat om een kerkelijke uitvaart nooit in de positie moeten komen dat ze zelf afspraken over honorering moeten maken. Het is of inbegrepen in het traktement, of er geldt een vastgesteld tarief. Maar als er gevraagd wordt: wat vinden de predikanten van allerlei aspecten, kunnen we niet echt een standpunt van de BNP verwoorden. Wel natuurlijk de mening van twee ervaren dominees die ook wel een beeld hebben wat er in de achterban van de BNP leeft. Wij vinden inderdaad het belangrijk dat er per gemeente goede afspraken worden gemaakt, maar vooral ook dat de predikanten bij de afweging rond beleid op dit terrein volop betrokken worden. De

kerkenraad is beleidsmatig verantwoordelijk, de kerkrentmeesters vooral faciliterend, maar de predikanten zijn vaak de uitvoerenden, die de contacten met terminale patiënten en rouwende families onderhouden."

Het maken van een folder: prima idee

Vooraf heb ik Verwijs en Plug het document gestuurd dat op de kennisbank van de VKB staat over dit onderwerp, en ►

De waarde in geestelijke zin wordt vaak wel gezien. Maar de waarde in financiële zin wordt vaak onderschat

Ds. Leendert Plug

BNP kantoor te Utrecht

Ds. mr. Sjaak Verwijs

waarvan het hoofdartikel in dit nummer van 'Kerkbeheer' een bewerking is. We praten met elkaar over de verschillende aspecten. Ds. Leendert Plug haakt in op het laatste punt: "Het maken van een duidelijke folder vind ik een hele goede suggestie. Inderdaad is het heel vervelend als je als pastor, dominee, ouderling of kerkelijk werker ook nog eens de meer zakelijke kanten rond een rouwdienst en het gebruik van de kerk moet gaan uitleggen. Of als dat achteraf pas blijkt. Je wilt dan naar de kern: de inhoudelijke begeleiding van wat er gebeurd is (het laatste traject of het plotselinge overlijden) en hoe dat geestelijk beleefd wordt en hoe we samen vorm kunnen geven aan de dienst."

Wie heeft en neemt regie

Ds. Verwijs valt bij: "Je hebt natuurlijk allerlei vormen. Je hebt een dienst in de eigen kerk. Je hebt een dienst elders in een uitvaartcentrum bijvoorbeeld. Of je bent één van de sprekers in een ceremonie die de familie zelf leidt. Dat geeft verschillen, ook hoe je tegen de zakelijke kant aankijkt." Plug: "Van ouds is het in de Nederlandse calvinistische traditie eigenlijk niet iets van de kerk, maar van de familie. Calvijn haalde het Evangelie aan: laat de doden de doden begraven. Maar meer en meer zie je dat het – ook in de breedte van de kerk - wel degelijk kerkelijk is geworden: een dienst met ambtsdragers. Tegelijk: zelf heb ik dan toch meestal niet mijn toga aan. Ondertussen is de rouwbegeleiding vanuit de kerk de afgelopen eeuw steeds meer toegevoegd, maar de kerk heeft dat nooit in beleidsmatige afspraken vervat. De vraag is of dat nu nog kunt inhalen." We stellen vast dat er ongelijkzijdigheid is in de beleving en de uitvoering (wie heeft en neemt regie). Dat kan ook in zakelijke zing soms een bron van onduidelijkheid zijn.

Inzet van een predikant op waarde schatten

Tegelijk stellen we samen vast, dat een vorm van kerkelijke dienstverlening, waarbij je zegt: ook op dit punt zijn we er in principe voor iedereen als kerk, gratis en voor

niks, terwijl we uiteraard wel kenbaar maken dat die kerk moet rond komen van giften en donaties, ook een waardevol uitgangspunt kan zijn. We spreken over de waarde van de dienstverlening. De waarde in geestelijke zin wordt vaak wel gezien. Maar de waarde in financiële zin wordt vaak onderschat. Zowel door mensen van buiten de kerk, als van mensen binnen de kerk, alsook door kerkrentmeesters. Het wordt een gesprek onder dominees: hoeveel tijd ben je nu aan een uitvaart kwijt? Dat blijft heel persoonlijk en ook van de situatie afhankelijk. Maar een klein pragmatisch rekensommetje komt al gauw op een uur of tien uit. En ja, wat kost een dominee? Als je alles bij elkaar optelt zit je gauw tussen de € 50 à 60,- per uur. Is dat veel? Ach, breng je auto eens naar de garage, of vraag eens wat je belastingadviseur per uur kost? In het seculier circuit (van 'ritueelbegeleiders') wordt er voor een uitvaartspreker (inclusief voorbereidend gesprek en persoonlijke vormgeving van een ceremonie) ook een bedrag vanaf ongeveer € 500,- in rekening gebracht.

De positie van deeltijdpredikanten en geestelijk verzorgers

Maar moeten dominees zich hier nu mee bezig houden? Verwijs: "Jullie hebben gelijk dat er veel verschillen zijn

hoe ermee wordt omgegaan binnen de kerk. We zien het aantal deeltijdpredikanten groeien, en daar zit toch echt wel een punt. Je kunt niet van een dominee in deeltijd verwachten dat hij of zij op andere dagen een rouwdienst voor zijn of haar rekening neemt. Het gaat per definitie om niet planbaar werk. Als jij die andere dagen voor de klas staat, of een andere verplichting

hebt, gaat dat dus niet. Zeker, ook deeltijdpredikanten stellen zich vaak flexibel op. Maar dan is bij een kleine aanstelling een begrafenissen wel meteen de hele week werk. Het dan in 'eigen tijd' doen (als dat dus al kan) lijkt een mogelijkheid, maar dan moet er voor deze groep ook wel een reëel werktarief tegenover staan. Bij andere kerkgenootschappen heeft men bijvoorbeeld als norm gesteld drie keer de reguliere preekvergoeding voor een gast-

Het gaat veelal om de begeleiding van mensen in een zeer kwetsbare periode van hun leven

dienst. Maar ook dat is nog tamelijk kunstmatig. Het moet kunnen gaan om echte uren tegen echte vergoedingen. De ene situatie (als die heftig en gecompliceerd is) vraagt ook veel meer begeleiding dan de andere, dat kun je niet af doen met standaardbedragen.”

Beide dominees zijn het er wel over eens, dat kerkenraden leidend dienen te zijn. Kerkelijke medewerking aan een uitvaart dient uit te gaan van de kerk, en niet van de individuele dominee. Maar ja, als we dan nog eens naar de praktijk kijken en naar vragen die soms op je pad komen, zeker als je ook werkt buiten de kerk (in het categoriaal pastoraat) is het weer minder eenvoudig. Hoe kijken we aan tegen dominees en kerkelijk werkers die zichzelf min of meer als zzp'ers verhuren tegen zelf vastgestelde tarieven? “Het gebeurt, en het voorziet in een behoefte, maar eigenlijk zou het zo moeten zijn dat voor geestelijk

verzorgers die dat doen en die zich ook afficheren als predikant van de Protestantse Kerk er een bandbreedte van een redelijke tariefstelling zou moeten zijn.”

Zorgvuldig mee omgaan

Er is veel over te zeggen en veel over te delen, het raakt ambtsvisie en kerkvisie. Het zijn zaken waar veel geld mee gemoeid is. We zijn het erover eens: het vraagt zorgvuldigheid en nauwkeurigheid om er plaatselijk beleid over vast te stellen, in een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de kerkrentmeesters en beheerders van de kerk, en de predikanten, kerkelijk werkers en kerkenraadsleden die belast zijn met het pastoraat. Het gaat veelal om de begeleiding van mensen in een zeer kwetsbare periode van hun leven. Dat moet vanuit de kerk in alle opzichten gewoon goed, helder, billijk en zorgvuldig geregeld zijn.

Bond van Nederlandse Predikanten

beroepsorganisatie van en voor predikanten

MAANDELIJKSE CARTOON

► Aanvragen subsidie herbestemming

De subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten bevordert een duurzaam gebruik van monumenten en gebouwen met cultuurhistorische waarde. De regeling voorkomt dat monumenten die hun functie hebben verloren, langere tijd leeg staan en daardoor snel achteruit gaan. De regeling geldt voor gebouwen die niet eenvoudig zijn her te bestemmen, zoals kerken, industriegebouwen en scholen en staat open voor zowel gemeentelijke, provinciale en rijksmonumenten als voor gebouwen met cultuurhistorische waarde (door de gemeente erkend).

Jaarlijks reserveert het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2,4 miljoen euro voor de herbestemmingsregeling. Hiervan gaat 1,7 miljoen euro naar onderzoek en 0,7 miljoen naar maatregelen voor het wind- en waterdicht maken van panden.

Herbestemmingssubsidie aanvragen kan schriftelijk van 1 oktober tot en met 30 november 2018. De aanvraagformulieren staan op www.monumenten.nl.

Meer over deze subsidieregeling kunt u lezen op: www.monumenten.nl/subsidieherbestemming.

► Symposium VKB

Het symposium staat in het teken van 'de kerk als cultuurdrager in het Nederland van morgen'. Leden en relaties kunnen afscheid nemen van mr. Peter A. de Lange. Meer informatie over de inhoud van dit symposium vindt u op pagina 24

Het symposium zal gehouden worden op vrijdag 23 november 2018.

► Start Actie Kerkbalans 2019

Voor de campagne van 2019 is het thema "Geef voor je kerk". De actieperiode is van 19 januari t/m 2 februari 2019.

Kalender voor kerkrentmeesters

November:

- Betaling Maandnota
- Publicatie kerkblad over definitieve afwikkeling van de actie Kerkbalans 2018
- Na voorlopige vaststelling van de begroting door de kerkenraad, publicatie hiervan in het kerkblad en het ter inzage leggen voor gemeenteleden.
- De meerjarenbegroting bijstellen.
- Bespreking in de kerkenraad inzake voorbereidingen van de actie Kerkbalans 2019

Voorlichtingsboek 'Ruimte'

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz. Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten. Tenslotte kan dit boekje op gemeentevondens gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente.

'Ruimte' is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijs voor dit boekje, bedraagt € 2,92 (VKB-ledenprijs € 2,65) exclusief verzendkosten.

Handleiding voor kerkrentmeesters

Leverbaar is de 20e en herziene druk van de Handleiding voor kerkrentmeesters. Het boekje is een naslagwerk en verwijzingsgids voor iedereen die in dienst van de kerk bezig is met de facilitaire ondersteuning van het gemeentewerk. De kosten voor de handleiding zijn € 14,58 (VKB-ledenprijs € 13,25) exclusief verzendkosten.

Het voorlichtingsboekje en de handleiding zijn verkrijgbaar via de webshop: www.kerkrentmeester.nl. Of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid bij verhuur kerkgebouw

Tekst en beeld Nico de Jong

Steeds vaker zijn er kerken die hun gebouwen verhuren ten behoeve van activiteiten die niet vanuit de eigen kerkelijke gemeente plaatsvinden. Voor veel kerkrentmeesters is dit een mogelijkheid om extra inkomsten te verwerven naast de bijdragen die uit de eigen gemeente worden ontvangen. De vraag is dan aan de orde welke regels je met de huurder afspreekt en op welke wijze je dit vastlegt. Hoe kun je als kerkeigenaar dit het beste organiseren en wel zodanig dat er, in geval er iets mis zou gaan, duidelijkheid is welke partij voor welke zaken verantwoordelijkheid draagt en in geval van schade kan worden aangesproken?

De vraag van deze maand heeft hierop betrekking: "Recentelijk hebben wij ons kerkgebouw ter beschikking gesteld aan een particuliere uitvaartvereniging voor de uitvaart van een kerklid. De gehele organisatie/regie was in handen van de uitvaartvereniging (m.u.v. de leiding van de eigenlijke dienst door onze predikant). De belangstelling was zeer groot met als gevolg een gebrek aan zitplaatsen waardoor een substantieel deel moest blijven staan en de vluchtwegen versperde. Hier is sprake geweest van een verhoogd risico. Kunt u ons nader adviseren over de aansprakelijkheid in geval van een calamiteit, zoals BHV, slecht te bereiken vluchtweg etc. Is daarvoor de uitvaartvereniging aansprakelijk of de verhuurder van het kerkgebouw?"

Het antwoord op deze vraag is nog niet zo eenvoudig. De gestelde vraag is van toepassing op bijna alle kerkgebouwen binnen de Protestantse Kerk. Ook gemeenten die zich niet actief op de verhuur van het gebouw toeleggen zullen vermoedelijk wel eens het kerkgebouw voor een rouwdienst beschikbaar stellen. Soms wordt de rouwdienst gezien als een dienst die de kerkelijke gemeente organiseert, maar vaak is de leiding en organisatie in handen van de uitvaartleider. Al geruime tijd bieden

we als vereniging het model "Huur-overeenkomst kerkgebouwen" aan. (Dit model kunt u downloaden vanaf de kennisbank op de website.) In dit model wordt een aantal zaken vastgelegd zoals bijvoorbeeld: welke ruimten mogen worden gebruikt; wie is aansprakelijk voor schade toegebracht aan het interieur; en wie mag welke apparatuur bedienen? Ook de vraag wie er verantwoordelijk is voor de BHV ten tijde van de verhuur komt aan de orde. Standaard is dit de taak van de verhuurder, maar vastgelegd kan worden dat de huurder hiervoor verantwoordelijkheid draagt. In zo'n geval zal de huurder ervoor moeten zorgen dat er voldoende BHV-ers aanwezig zijn en dat er bijvoorbeeld niet te veel stoelen worden geplaatst waardoor vluchtwegen moeilijk bereikbaar worden en de veiligheid in het geding is. Hetzelfde geldt voor de bereikbaarheid van de ingangen van het gebouw voor hulpdiensten. Anderzijds is het zo dat een eigenaar wat betreft de veiligheid die met het gebouw zelf te maken heeft de verantwoordelijkheid blijft houden. Denk bijvoorbeeld aan de beschikbaarheid van de hulpmiddelen (brandblussers, AED, noodverlichting en transparantverlichting van de (nood)uitgangen). Maar ook de buitenverlichting, de bestrating en de aanwezigheid/afwezigheid van on-

Blokkade bij de nooduitgang

nodige obstakels op het terrein vallen onder verantwoordelijkheid van de eigenaar van het gebouw. Dat het aan te raden is om de verhuurder van te voren te informeren over de situatie ter plekke en aanwijzingen te geven over zaken die tot misverstanden kunnen leiden is evident.

Wanneer zich uiteindelijk, ondanks de genomen voorzorgsmaatregelen en vastgelegde regels, toch een incident voordoet waarbij schade wordt geleden, zal de toedracht en de aard van het incident per geval moeten worden beoordeeld. Van te voren is niet altijd tot in de details aan te geven waar (en bij wie) de aansprakelijkheid ligt. Soms is een geval dusdanig ingewikkeld dat een schade-expert zal worden aangetrokken om uitsluitsel te geven. Daarom is het van groot belang om de zaken waarover discussie zou kunnen ontstaan van tevoren schriftelijk vast te leggen. Vooral zaken die op de organisatie van het evenement van toepassing zijn en voor rekening van de huurder komen verdienen daarbij de aandacht. Overigens kan worden overwogen om een evenementenverzekering af te sluiten die een extra dekking kan bieden voor het geval er onverhoopt toch schade ontstaat.

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Nieuw ingeschreven is een mechanisch pijporgel met 18 stemmen verdeeld over Hoofdwerk, Bovenwerk en Pedaal. Het orgel is gebouwd in 1966 door de fa. Van den Berg en Wendt voor de Pinksterkerk te Heemstede. In totaal zijn er momenteel 7 orgels in de Orgelbank opgenomen. Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met:

Bureau VKB

Tel. (078) 639 36 63

E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Introductie VKB-verzekeringsportaal

Veel VKB-leden hebben ons de afgelopen periode gevraagd om hun verzekeringszaken op een digitale wijze met ons te kunnen regelen. Uiteraard houden wij graag rekening met de wensen vanuit de VKB-leden en hebben wij derhalve inmiddels het VKB-verzekeringsportaal ontwikkeld.

Medio september hebben wij alle VKB-leden geïnformeerd over de introductie van het VKB-verzekeringsportaal.

Via het VKB-verzekeringsportaal kunt u als VKB-lid eenvoudig 24/7 al uw verzekeringen beheren, o.a. wijzigingen doorgeven, recent gemelde en historische schades bekijken, premies berekenen en offertes aanvragen.

Om gebruik te kunnen maken van het VKB-verzekeringsportaal dient u een account aan te maken via het portaal. Voor het aanmaken van een account is een relatienummer vereist. Brieven waarin het relatienummer staat vermeld zijn inmiddels verzonden. Na aanmaken van het account ontvangt u van ons per post de handleiding en activatiecode en kunt u gebruik maken van het VKB-verzekeringsportaal.

Het portaal is te bereiken via: https://rmza.marsh.com/connect_vkb/

Contactpersoon voor de kerkelijke begraafplaats

Henk van Vugt | Giessen

Tekst Nico de Jong **Beeld** Henk van Vugt

Henk van Vugt is secretaris van het college van kerkrentmeesters van de Hervormde gemeente te Giessen (Noord-Brabant) en vanuit het college de contactpersoon voor de kerkelijke begraafplaats. Hij is verantwoordelijk voor de administratie van de begraafplaats. Naast hem is er een gemeentelid die het onderhoud van de begraafplaats doet en een andere persoon is belast met het delven van graven.

De Hervormde gemeente heeft (op dit moment) zo'n 850 leden. Hiervan is ongeveer de helft kerkelijk actief en bezoekt de kerkdiensten. Iedere zondag zijn er twee kerkdiensten. De begraafplaats ligt vlakbij het kerkgebouw dat gelegen is in de uiterwaard van Giessen. Via de begraafplaats krijg je toegang tot de kerk. In het verleden liep de begraafplaats wel eens vol met water. Ruim twintig jaar geleden is er een nieuwe dijk aangelegd waardoor er geen wateroverlast meer is. Ongeveer 15 jaar geleden is de begraafplaats uitgebreid. "De gemeente heeft toen grond aangekocht en het terrein is opgehoogd. Vorig jaar is de Hervormde gemeente gestart met de ingebruikname van de nieuwe begraafplaats. Dit was omdat het oude gedeelte vol was (eigenlijk is dit nieuwe gedeelte al de tweede uitbreiding). Dit nieuwe gedeelte biedt plaats aan 400 graven."

De begraafplaats heeft particuliere graven en algemene graven. De laatstgenoemde worden voor twintig jaar uitgegeven. De particuliere graven kunnen dubbeldiep worden gegraven. Deze kennen een termijn van 30 jaar en kunnen voor een periode van 10 jaar worden verlengd. De exploitatie van de begraafplaats is kostendekkend. De mensen die het werk op de begraafplaats doen ontvangen een vrijwilligersvergoeding. Dit is natuurlijk anders wanneer het werk aan een bedrijf zou worden uitbesteed.

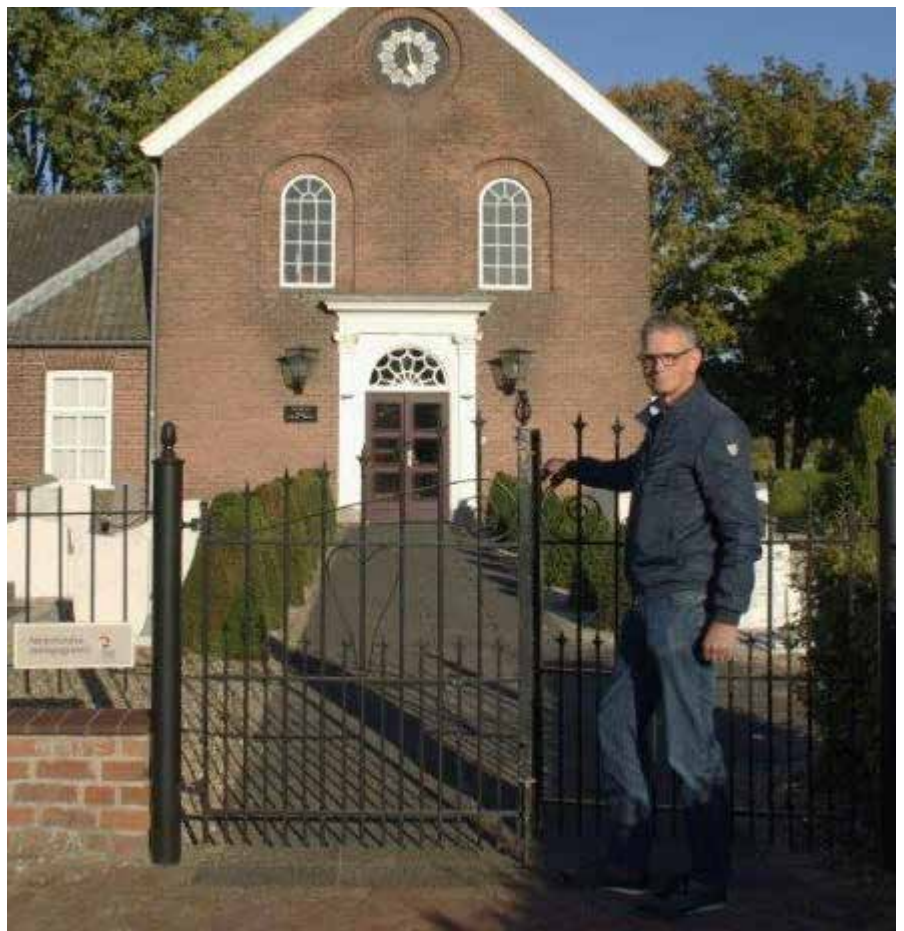
Op de vraag voor wie de begraafplaats is opengesteld reageert de

heer Van Vugt: "De begraafplaats is bestemd voor begravingen voor kerkleden en voor de inwoners van

Giessen. Er moet dus sprake zijn van een binding met de kerkelijke gemeente of met het dorp."

"Met de inzet van leden van de kerk kunnen de kosten binnen de perken houden"

Van Vugt ziet de toekomst van de Hervormde begraafplaats met vertrouwen tegemoet. "Door de gerealiseerde uitbreiding kunnen we gedwongen ruiming van graven, wat een gevoelig onderwerp kan zijn, voorlopig voorkomen. En met de inzet van leden van de kerk kunnen we de kosten binnen de perken houden."

► Verwarmen van grote monumentale kerken

De Grote Kerk in Naarden, een voorbeeld van duurzame comfortverbetering

Tekst ingenieursbureau PHYSITEC, Stichting Grote Kerk Naarden **Beeld** Stichting Grote Kerk Naarden

Een aantal jaar geleden kampte de Grote Kerk in Naarden met een aantal problemen. Het binnenklimaat voldeed niet aan de eisen en wensen ten aanzien van comfort en het behoud van het monumentale interieur. Daarnaast gebruikte de kerk veel energie, grotendeels voor het verwarmingssysteem. Door Stichting Grote Kerk Naarden is in 2014 een verduurzamingstraject opgestart en is contact gezocht met Edgar Neuhaus, adviseur van ingenieursbureau PHYSITEC. Het optimaliseren van de klimaatbeheersing was een belangrijk deel van het verduurzamingsproject.

Gebruik vs. het behoud van het monumentale interieur en de orgels

De Grote Kerk in Naarden heeft een centrale ligging en is voorzien van optimale faciliteiten voor multifunctioneel gebruik. Naast zijn kerkelijke functie vindt intensief gebruik plaats voor bijvoorbeeld concerten, tentoonstellingen en beurzen. Zo vinden er voor Pasen jaarlijks de uitvoeringen van de Matthäus-Passion plaats, waarbij per uitvoering bijna 2.000 personen aanwezig zijn.

Bij dit intensieve gebruik wordt door de beheerders altijd de grootst mogelijke voorzichtigheid in acht genomen ten aanzien van de monumentale waarde van het monument. Het oude luchtverwarmingssysteem zorgde echter voor een slechte temperatuurverdeling in de kerk. Hierdoor was het in de winter vaak te droog, waardoor de orgels de afgelopen decennia flink te lijden hadden.

Edgar Neuhaus: "Bij luchtverwarming is het hoger in de kerk – daar waar afgezien van de organist geen personen

zijn – vaak warmer dan onderin. Warmere lucht is ook droger. Een van de prioriteiten in Naarden was dan ook het verbeteren van de temperatuurverdeling, waardoor een flinke slag gemaakt kon worden ten aanzien van het behoud van de orgels en het energiegebruik.”

Luchtkwaliteit

Voor het monumentale interieur en het behoud en de speelbaarheid van de bijzondere orgels (kabinetorgel uit 1784, koororgel uit 1937 en het hoofdorgel uit 1862) is een juiste luchtkwaliteit van groot belang. Daarnaast stelt het unieke middeleeuwse handbeschilderde tongewelf (dit jaar 500 jaar oud) de nodige eisen aan het klimaat. En gezien het intensieve gebruik van de kerk speelt er ook een derde aspect: namelijk een prettig klimaat voor de aanwezige bezoekers. Problematisch is dat personen (temperatuurgevoelig) andere eisen aan het binnenklimaat stellen dan het bijzondere gewelf en de orgels (vochtgevoelig). Voor personen is naast een aangename temperatuur voldoende verse lucht nodig.

Maatwerkadvies

Op basis van de problematiek en de wensen van de kerk is door ingenieursbureau PHYSITEC een programma van eisen opgesteld. Vanuit duurzaamheidsaspecten is gekozen voor revitalisatie van de bestaande installatie met samengevat de volgende kenmerken:

- Het opzoeken van de ondergrens qua temperatuur in de winter, waarbij het voor personen voldoende comfortabel is, tegen een minimaal energiegebruik en maximaal behoud van het monumentale interieur en de orgels.
- Verbetering van de ventilatie tijdens drukbezochte activiteiten door het automatisch toevoeren van een hoeveelheid gefilterde buitenlucht wanneer dat nodig is (CO₂-gestuurd).
- Het verbeteren van de luchtmenging van de luchtverwarmingsinstallatie door het inzetten van jetroosters, om de temperatuurgelaagdheid over de hoogte te minimaliseren.
- Zoveel mogelijk gebruikmaken van bestaande infrastructuur, waarbij bestaande luchtkanalen en leidingwerk na reiniging en na-isolatie hergebruikt worden.
- Het toepassen van een hoogwaardige regeltechniek. Met behulp van een gebouwbeheersysteem is naast een uitgebreide regelbaarheid ten alle tijden inzicht in de werking van het verwarmingssysteem en het klimaat mogelijk. Op meerdere posities in de kerk zoals in het verblijfsgebied en in het hoofdorgel wordt het klimaat permanent gemonitord. Ook worden door het systeem stuurgegevens van de installatie gemonitord, hetgeen ondermeer meerwaarde biedt bij – op afstand – bijregelen van de installatie.
- Gebruikmaken van een laagwatertemperatuurtraject (LTV), waardoor de gasgestookte cv-ketels op maximaal rendement kunnen draaien.

Edgar Neuhaus: “Om tot een optimaal resultaat te komen, is samenwerking met betrouwbare partijen die veel erva-

ring hebben in monumenten een vereiste. Bij uitwerking van het ontwerp is dan ook vanaf het begin nauw overleg geweest met restauratiearchitect Paul van Vliet, maar ook met adviseurs van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het programma van eisen is vervolgens door partner Bordewijk de Adviseurs bv uit Wolfheze tot in detail uitgewerkt tot een installatieontwerp met een duidelijk gekaderd bestek.

Hoge energie-efficiëntie

Tijdens de renovatie zijn de nodige voorbereidingen getroffen om de kerk toekomstbestendig te maken. Door het toepassen van laagtemperatuurverwarming kan in een later stadium eenvoudig overgestapt worden op een gasloze verwarming middels een elektrisch warmtepompsysteem.

Resultaten spreken voor zich

Marlo Reeders, directeur Stichting Grote Kerk Naarden: “Sinds het verduurzamen van de klimaatinstallatie zijn wij verheugd met een energiebesparing. Ook biedt de kerk meer comfort voor onze bezoekers en wordt door het nieuwe systeem beter voor onze orgels gezorgd.”

Ingenieursbureau PHYSITEC bv is ontstaan als spin-off van de Technische Universiteit Eindhoven. Edgar Neuhaus is al ruim 10 jaar werkzaam als specialist op het gebied van klimaatbeheersing in monumentale kerken. Het werkveld strekt zich uit van verwarmingsadvies voor kleine kerken tot klimaatonderzoek in kathedralen, in zowel Nederland als België.

► www.physitec.nl

■ **Oude- of Pelgrimvaderskerk Delfshaven teruggekocht**

De Pelgrimvaderskerk is één van de meest markante monumenten in het historische Delfshaven (gemeente Rotterdam) en sinds 1992 eigendom van de Stichting Oude Hollandse Kerken. Haar internationale bekendheid dankt deze kerk aan de Pelgrimvaders die vanuit Delfshaven naar hun nieuwe land Amerika vertrokken. Het gebouw was destijds in slechte staat en er werd weinig gebruik van gemaakt.

In de loop der jaren is er veel aan en in het gebouw gerestaureerd en er zijn verschillende ruimten bijgekomen. Ook het kerkbezoek nam weer toe en, wellicht mede daardoor, ontstond door een actieve Plaatselijke Commissie een intensief meervoudig gebruik. Dat laatste zorgde weer voor voldoende eigen inkomsten, wat de vorige eigenaar deed besluiten het gebouw terug te kopen, een optie uit de overdrachtsakte van 1992. De overdracht heeft plaatsgevonden op 15 december 2017.

www.oudehollandsekerken.nl

■ **Dorpskerk Ruurlo Een open huis voor velen**

De 700-jarige Dorpskerk in Ruurlo is recent helemaal opnieuw ingericht. Dit was een belangrijke stap naar de toekomst, want de kerkenraad wil het gebruik van de kerk stimuleren, niet alleen door de kerkelijke gemeente, maar ook door anderen. Door de herinrichting zijn er veel meer mogelijkheden. Tijdens de 'Dorpskerk Openingsweken' werden deze mogelijkheden gepresenteerd. De visie van de Protestantse Gemeente Ruurlo-Barchem is om een kerk te zijn waar mensen 'van binnen en buiten de protestantse gemeente' elkaar kunnen ontmoeten en bemoedigen. Om een uitnodigend open huis zijn. Hiervoor was een kerkgebouw met meer mogelijkheden nodig.

■ **Gratis gebruik maken van de kerk**

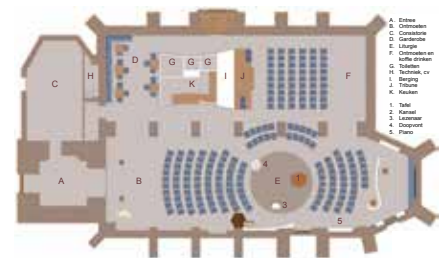
Begin dit jaar werd er een oproep geplaatst om gedurende een periode van drie weken gratis gebruik te maken van de kerk. De achterliggende gedachte was om op deze manier veel mensen te laten ervaren wat er allemaal kan in de nieuw ingerichte Dorpskerk. Meer dan 20 organisaties hebben hier gebruik van gemaakt. Ze gingen drie weken lang aan de slag in de Dorpskerk tijdens de 'Dorpskerk Openingsweken'. Koren organiseerden openbare repetitieavonden en concerten, Jan Vayne kwam spelen en zo'n dertig vrijwilligersorganisaties presenteerden zich op een maatschappelijke markt in de Dorpskerk.

■ **Vleugel**

Nu de Dorpskerk meer mogelijkheden biedt voor concerten en evenementen, kwam de wens naar voren om een vleugel in de kerk te plaatsen. Een vleugel heeft een positief effect op de verhuur van het gebouw. Een aantal Ruurloërs van buiten en binnen de kerkgemeenschap heeft daarom het Vleugelfonds Ruurlo opgericht om voldoende geld bijeen te brengen voor de aanschaf van een goede gebruikte vleugel. Gedurende de Openingsweken stond er een gehuurde vleugel in de kerk. Het streven is om deze vleugel aan te schaffen.

De officiële heropening vond plaats op 23 september tijdens een feestelijke kerkdienst.

Voor meer informatie kunt u kijken op www.pknruurlobarchem.nl.

■ Maranathakerk Den Haag monument: Een verbluffende schoonheid

De dienst Monumentenzorg van de gemeente Den Haag en de verantwoordelijke wethouder willen zich sterk maken bij de gemeenteraad om het onderhoudsbudget voor kerken die gemeentelijk monument zijn te verhogen. Dat budget bedraagt dit jaar zo'n 130.000 euro. Daarvan maken circa tien kerken gebruik.

Dat bleek begin september tijdens een symposium in Den Haag, dat gewijd was aan de toekenning van de gemeentelijke monumentenstatus van de Maranathakerk in de wijk Duinoord. De Maranathakerk is een kerk uit 1949 en behoort tot de waardevolle Haagse bouwwerken uit de tijd van de wederopbouw. "Een pareltje in onze vastgoedportefeuille", aldus Ben Oosterheert namens het College van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage.

Oosterheert vertelde dat in goed overleg met de afdeling Monumentenzorg voortaan eerst de inhoudelijke prioriteiten worden bepaald, en dat op grond daarvan wordt geprobeerd de financiële middelen voor onderhoud te verruimen. Niet andersom. Deze volgorde is bepalend voor het ontwikkelen van een goed monumentenbeleid.

Nieuw is ook, dat het de Maranathakerk zelf is geweest, in het grotere verband van de Haagse Protestantse gemeente, die de monumentenstatus heeft aangevraagd. Daarvoor had de kerk twee argumenten. In de eerste plaats de verwachte financiële ondersteuning bij het onderhoud van het gebouw. In de tweede plaats de wetenschap dat het gebouw kwaliteiten bezit waardoor het waard is om voor toekomstige generaties behouden te blijven. De kerk heeft zich op deze manier als eigenaar verantwoordelijk willen tonen voor het historisch besef, dat een samenleving gebaat is bij markante plaatsen en gebouwen die laten zien hoe de maatschappij zich de afgelopen eeuwen en decennia heeft ontwikkeld.

De Maranathakerk en haar omgeving dragen namelijk de sporen van

de turbulente Europese geschiedenis van de twintigste eeuw. Ze is gebouwd op de nog altijd zichtbare sporen van de Atlantikwall, de Duitse verdedigingslinie uit de Tweede Wereldoorlog die de stad Den Haag in tweeën splitste. Na Rotterdam is Den Haag de stad die het meest onder de oorlog geleden heeft.

Het gebouw zelf is ook bijzonder: het is een prototype van een befaamde serie 'noodkerken' die na de bevrijding zijn ontworpen voor Duitse steden die geleden hadden onder de geallieerde bombardementen. Met internationale steun zijn na 1945 enkele tientallen kerken-uit-een-bouwpakket verzezen, die een plaatsje hebben gekregen in alle delen van Duitsland. Eén van deze gebouwen is in Den Haag terecht gekomen.

De Maranathakerk in Den Haag, stad van vrede en recht zoals de stad zich graag afficheert, belichaamt zodoende een bij uitstek christelijk perspectief. Op de plaats van een oorlogsterrein, symbool van terreur en onrecht, staat nu een kerk die symbool is van vrede, hoop en geloof in de toekomst. In veel kerkelijke activiteiten klinken deze woorden door.

Ter gelegenheid van de toekenning van de monumentenstatus is een boek verschenen over de architectuur en de bouwgeschiedenis. De titel luidt: 'Een nieuw begin in Den Haag. 70 jaar Maranathakerk 1949-2019.' Uitgever is De Nieuwe Haagsche. Volgend jaar viert de Maranathakerk haar zeventigjarig bestaan. Schrijver van het boek is Jan Goossensen, journalist, kunsthistoricus en voorzitter van de Maranathakerk. Hij laat zien hoe landelijke en plaatselijke kerkbestuurders, architecten, kunstenaars, musici en predikanten na 1945 met grote ambities kerk én maatschappij weer wilden opbouwen. Een enorme bouwstroom van nieuwe kerken was het gevolg.

De Maranathakerk, die door de architect Frits Eschauzier en de predikant Willem Aalders in eendrachtige samenwerking als 'Gesamtkunstwerk' werd ontworpen en ingericht, laat zien hoe een bescheiden, intieme ruimte bezoekers nog steeds verrast. Het licht, de kleuren, de ruimtelijke verhoudingen: het is alles van een eenvoudige, verbluffende schoonheid.

*Het interieur van de Maranathakerk in Den Haag.
Foto Piet Gispem*

Symposium

'De kerk als cultuurdrager in het Nederland van morgen'

Op vrijdag 23 november 2018 organiseert de VKB een symposium in de Domkerk (Achter de Dom 1, Utrecht) in Utrecht. Tijdens dit symposium neemt Peter de Lange afscheid als voorzitter van de VKB.

De VKB heeft als vereniging een actieve functie in het ondersteunen van colleges van kerkrentmeesters bij hun taken. Taken van kerkrentmeesters kunnen niet los worden gezien van ontwikkelingen in kerk en samenleving.

Tijdens het symposium zullen prof. dr. Joep de Hart en dr. Wim Dekker een lezing verzorgen. Colleges van kerkrentmeesters zijn van harte uitgenodigd om samen met relevante organisaties, instellingen en betrokken mensen aan dit symposium deel te nemen.

Joep de Hart studeerde Cultuur- en Godsdienstsociologie. Daarna werkte hij tien jaar bij de Radboud Universiteit Nijmegen. Daar promoveerde hij in 1989 op een onderzoek naar de politieke en levensbeschouwelijke ontwikkeling van jongeren. Sinds 1993 is hij als senior onderzoeker verbonden aan het Sociaal en Cultureel Planbureau en sinds 2011 daarnaast bijzonder hoogleraar (vanwege Kerk en Wereld) aan de Protestantse Theologische Universiteit.

Wim Dekker (1950) studeerde theologie, werkte als predikant in verschillende plaatsen en werkte sinds 1998 bij de IZB, vereniging voor zending in Nederland. Hij publiceerde o.a. 'Verbonden en vervreemd; over de God van Paulus op de Areopagus', 'Tegendraads en bij de tijd. Verder in het spoor van Bonhoeffer', 'Marginaal en missionair. Kleine theologie voor een krimpende kerk' (2011) en 'Afwezigheid van God'.

Huidig VKB-voorzitter Cor de Raadt en scheidend voorzitter Peter de Lange zullen beiden een reactie geven op de inleidingen van Joep de Hart en Wim Dekker. Daarna zal een forumdiscussie tussen de heren De Hart, Dekker, De Raadt en De Lange worden geleid door VKB-directeur Jos Aarnoudse.

Het beroemde Bätz-orgel wordt bespeeld door organist Rien Donkersloot en ook René de Reuver van de Protestantse Kerk zal *acte de présence* geven.

Aan het einde van het symposium vindt er een receptie plaats, waarin afscheid kan worden genomen van Peter de Lange als voorzitter van de VKB. Vanaf 2005 heeft hij zich op besluitvaardige wijze ingezet ten dienste van de VKB en daarmee dienstbaar aan alle kerkrentmeesters.

Hieronder is het volledige programma van het symposium weergegeven.

U bent van harte uitgenodigd om dit symposium mee te beleven. Aanmelden kan onder andere via: www.kerkrentmeester.nl

Symposium 'van kerk naar samenleving en weer terug' op vrijdag 23 november 2018 in de Domkerk (Achter de Dom 1, Utrecht) te Utrecht, ter gelegenheid van het afscheid van Peter de Lange als voorzitter van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk.

13.30 – 14.00 uur	Kerk open	17.00 – 17.20 uur	Cultureel moment: orgelbespeeling door Rien Donkersloot
14.00 - 14.15 uur	Opening en welkom door drs. Cor de Raadt, voorzitter VKB		
14.15 – 14.45 uur	Lezing door prof. dr. Joep de Hart	17.20 - 17.30 uur	Slotwoord door René de Reuver scriba van de generale synode van de Protestantse Kerk
14.45 - 15.15 uur	Lezing voor dr. Wim Dekker		
15.15 – 15.45 uur	Pauze		
15.45 – 16.00 uur	Reactie drs. Cor de Raadt	17.30 – 17.40 uur	Afsluiting door gastheer
16.00 – 16.15 uur	Reactie mr. Peter de Lange	17.40 – 19.00 uur	Afsluitende receptie, afscheid van Peter de Lange als voorzitter
16.15 - 17.00 uur	Forumdiscussie Dekker, De Hart, De Lange en De Raadt (o.l.v. drs. Jos Aarnoudse, directeur VKB)		

De Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen

Tekst en beeld Nico de Jong

Eén van de beleidsvoorbereidende commissies van de VKB is de Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen. De commissie wordt gevormd door de heren R.M. Belder, D.A.J. Bruil, J. la Croix, N.J.M. de Jong (secretaris), A. Rigters, C.W. van Tilborg (voorzitter) en I. Zeilstra. Deze commissie houdt zich bezig met alles wat te maken heeft met het beheer van kerkelijke begraafplaatsen. Van de achterban van de VKB heeft ongeveer een derde van de leden één of meerdere begraafplaatsen in beheer. Vanuit deze categorie leden komen regelmatig adviesverzoeken die door de commissie in behandeling worden genomen. Vragen kunnen soms gemakkelijk telefonisch of per e-mail worden behandeld, maar soms is het noodzakelijk dat de kerkelijke gemeente of begraafplaats ter plekke wordt bezocht om een degelijk onderbouwd advies te kunnen geven.

De commissie zorgt ervoor dat de Protestantse gemeenten met een begraafplaats worden ondersteund met modellen en informatie die nodig is voor het beheer van een kerkelijke begraafplaats. Zo is er in 2010 voor het eerst het "Vademecum kerkelijke begraafplaatsen" uitgegeven. Dit handboek, dat enorm veel nuttige informatie bevat voor de begraafplaatsbeheerder, is in 2017 herzien. Daarnaast is er het modelreglement dat via de website van de VKB is te downloaden. Periodiek organiseert de commissie contactbijeenkomsten in het land waar de beheerders van begraafplaatsen worden ingelicht over actuele zaken en waar specifieke informatie wordt gedeeld. Het voornemen is om in het voorjaar van 2019 opnieuw een aantal bijeenkomsten te beleggen.

De commissieleden (van links naar rechts) de heren De Jong, Rigters, Van Tilborg, Bruil en La Croix. Op de foto ontbreken de heren Belder en Zeilstra.

Kerkebalans: maak er een feest van!

Tekst en beeld Kees van den Berg

Kerkebalans: staat hoger op de agenda

Toen ik zes jaar geleden betrokken raakte bij Kerkebalans merkte ik dat de Actie Kerkebalans een volstrekt onderwaardeerde activiteit was in onze kerk.

In de plaatselijke gemeenten is het opgedragen aan de kerkrentmeesters die hun handen al vol hebben aan allerlei beheerszaken en de kerkenraad die het best vinden dat het college zich daarmee bezig houdt. Alsof het geld vanzelf komt en uit de hemel komt vallen. Ook merkte ik een grote acceptatie van de jaarlijkse teruggang van de inkomsten van zo'n 2 %. Natuurlijk, het ledental loopt terug, maar de betekenis niet dat dat automatisch ook moet leiden tot minder inkomsten. Ook werd steeds meer duidelijk dat mensen niet meer automatisch voor de kerk geven.

Bij de landelijke kerk was het een activiteit die vooral bij de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving en de VKB lag. De Dienstenorganisatie had er nauwelijks personele capaciteit voor vrijgemaakt naast de logistieke dienstverlening vanuit LRP.

Ik ben er zelf heel trots op dat de toenmalige algemeen directeur van de Dienstenorganisatie Haaije Feenstra mij de ruimte heeft gegeven om het project Ondersteuning Plaatselijke Geldwerving op te zetten. Een team van mensen trok het land door om gemeenten te helpen hun geldwerving te verbeteren. Met steun van de Maatschappij van Welstand en de Commissie Steunverlening is het mogelijk gemaakt om dit als een vorm van gratis dienstverlening aan de gemeenten aan te bieden.

Wel 250 gemeenten hebben hiervan geprofiteerd en de resultaten waren wisselend. Wat wel tot stand is gekomen: de overtuiging dat investeren in de plaatselijke geldwerving loont. En dat we u daarmee nog directer moeten helpen. Beter communiceren werkt. Het leidt tot meer elan en daarmee tot meer inkomsten. Wie wil niet geven aan iets dat positief is? Elan is nodig om een goede actie te kunnen voeren. Kerkebalans is geen vorm van belastingheffing maar het moment waarop de plaatselijke kerk hun leden laat zien hoe belangrijk het werk van de plaatselijke kerk is voor de leden en de gemeenschap in stad of dorp. Het is de campagne van het jaar om naar buiten te treden. Kerkebalans is: het hart raken van de mensen en daardoor vragen om geld. Ook is de Raad van de Plaatselijke Geldwerving in het offensief gegaan. De dienstverlening via de website Kerkebalans.nl is verbeterd. Er zijn veel meer mogelijkheden om de plaatselijke campagne communicatief en fondsenwervend in te steken. In samenwerking met Bureau Dirigo worden er workshops gehouden om gemeenten te helpen hun actie te verbeteren en we bieden die gemeenten ook hulp bij het daadwerkelijk maken van het materiaal. Ook kunnen LRP en Scipio daarbij ondersteunen en daarvoor zijn handreikingen gemaakt.

De Dienstenorganisatie heeft ook een traject gestart onder de naam Kerkebalans De Nieuwe Aanpak. Een vorm van directe samenwerking tussen de Dienstenorganisatie en gemeenten om de plaatselijke geldwerving professioneel en betrokken op te zetten. Aandacht voor meer geefmomenten dan alleen Kerkebalans en de inzet

van de telefoon. Kortom: een keur aan ondersteuningsmogelijkheden en aan gemeenten daaruit te kiezen en daarvan gebruik te maken.

Afscheid

Ik laat het werk nu los. Ik heb mijn pensioengerechtigde leeftijd bereikt. Ik verlaat de Dienstenorganisatie eind oktober 2018. Ik heb het contact met velen van u heel erg op prijs gesteld en dat inspireerde mij. Ik ben blij dat Kerkebalans meer in de schijnwerpers is komen te staan en ik adviseer die lijn door te zetten. En maak gebruik van de ondersteuning die wordt geboden!

Zet bij Kerkebalans de mooie activiteiten die vanuit het geloof van belang zijn voor mensen centraal.

Raak het hart van de mensen. Zet uw passies in. Leef u in wat uw leden van belang vinden en communiceer dat kort en krachtig. En durf te vragen om geld daarvoor. Maak gebruik van de middelen en diensten die er worden aangereikt om dat te doen. Geldwerpen is een vak en we willen u daarbij helpen.

Start de actie ook op een ludieke manier. Feestelijk en naar buiten gericht. Luid de actie in of organiseer een feestje met de vrijwilligers of kerkleden. Schakel de eigen (sociale) media in media en de plaatselijke pers. Gebruik ook de fotowedstrijd om uw mooie kerk in beeld te brengen. En vertel uw leden wat u met hun geld kunt doen aan mooie zaken.

Kortom:

Maak er een Kerkebalansfeest van!

Het ga u goed.

Niets is meer vanzelfsprekend

Recensie van het boek *De reli-ondernemer*
Gids voor een heilzame business

Tekst Jos Aarnoudse

Wat zijn kerkrentmeesters? Zijn zij ambtelijke vermogensrechtelijke bestuurders van een altoosdurend instituut dat Kerk heet? Of zijn zij vandaag in feite ook 'reli-ondernemers'? In ieder geval houden kerkrentmeesters zich bezig met de zakelijke kant van het kerk-zijn. In ons land zijn kerken aangewezen op hun eigen geldwerving, voor het grootste deel afhankelijk van wat 'klanten' ervoor over hebben.

Vloeibaar geworden samenleving

Als één ding uit de bijdragen aan het boek 'De reli-ondernemer' naar voren komt, is het wel het besef dat 'niets meer vanzelf spreekt'. Mensen stemmen met hun voeten, zijn minder en minder honkvast, maken keuzen. De bekende socioloog Zygmunt Bauman, die vorig jaar overleed, analyseerde onze samenleving als een 'liquid society'. Relaties en betrokkenheden worden meer en meer vloeibaar. Dus organisaties lopen nieuwe risico's: hoe weet je mensen te bereiken, te binden en ook nog zover te krijgen dat ze geld over hebben voor wat je te bieden hebt. Het is voor sommigen wel een beetje 'vloeken in de kerk' om zo tegen de kerk als organisatie aan te kijken. Hoezo 'klanten die weg kunnen lopen', we zijn toch samen kerk als gemeenschap? Maar zo simpel is het niet. Want wat betreft participatie aan het kerkelijk leven, zijn we wel degelijk – althans in grote delen van ons land – de vanzelfsprekendheid voorbij.

Nieuwe 'spelers op de markt'

Wat kunnen we leren van nieuwe 'spelers op de markt'? Interessant om dus eens een boek ter hand te nemen dat gaat over het fenomeen 'reli-ondernemer'. Het gaat om ondernemen op het gebied van religie, zingeving en spiritualiteit. De kern van het boek bestaat uit twaalf interviews door Elze Riemer, afgewisseld met kleinere items en how-to-do tips van Greco Idema. Ondertussen is het boek ook gelardeerd met advertenties van de organisatie van de geïnterviewden en de schrijvers. Het maakt het voor mij wel een beetje dubbel. Is dit nu een boek om (kritisch) kennis te maken met een fenomeen, of is het een platform om vooral aan eigen bekendheid te werken? Het zit er tussenin. Er worden ook onderzoekers bevraagd, en de ondernemers die aan het woord komen doen ook wel aan zelfreflectie. De mensen die worden geïnterviewd zijn: Alain Verheij (twitter-theoloog), Abt Bernardus Peeters (abdij met brouwerij), Anne Stael (zingevingsadviseur), ds. Jos Douma (dominee, schrijver, spreker), Rients Ritskes (Zen.nl), Manuela Kalsky (Nieuw Wij), André Mulder (Windsheim), Aart Mak (MomenTaal), Adjiedj Bakas (trend-

watcher), Tom Kniesmeijer (toekomstpsycholoog), Aalt Bakker (directeur Dominicanenklooster) en Laetitia van der Lans (De Zalige Zalm).

Passie, profiel en relevantie

Wat naar voren komt door de diverse bijdragen is de noodzaak om relevant, onderscheidend en een zekere mate

van zelfverzekerd te zijn. Dicht bij je droom, je verlangen, je passie blijven om vandaaruit iets op te zetten. Het moet gaan om een duidelijk profiel, dat aansluit bij wat een benaderbare doelgroep van belang vindt. Belangrijk is voorts durf en ondernemingszin: het gaat niet vanzelf, er moeten risico's worden genomen. Niet onbezonnen, maar er staan geen gespreide bedjes. Wel ziet men behoefte en kansen, ook en juist in de tijd dat de grotere religieuze en levensbeschouwelijke instituten steeds minder aantrekkingskracht blijken te hebben. En dan moet de waarde van wat je onderneemt ook gewoon met een zekere durf vertaald worden naar een prijs.

Het valt mij al lezende op, dat ik best in veel mee kan komen: durven nieuwe wegen te bewandelen om datgene waarin je gelooft aan de vrouw en de man te brengen. Maar tegelijk is het ook wel een beetje veel van hetzelfde: passie, droom, durf, verlangen, relevantie, authenticiteit, de bescheidenheid voorbij.

Ondertussen staat het boek vol tips en ideeën. Ook wel

hier en daar met open deuren, maar dat is voor de volledigheid, zullen we maar denken. Het is geen handboek, maar het zet je ondanks de nodige ambivalenties wel aan het denken. Of we de weg op moeten van Bakas met zijn 'militant christendom', waag ik te betwijfelen. Maar dat - zoals Douma het zegt - 'er te veel reactiviteit, en te weinig pro-activiteit' is, en hij bedoelt: in de kerk en onder predikanten, dat is ons als VKB uit het hart gegrepen.

Niet voor niets heet het VKB beleidsplan voor de periode 2018-2022 "Samen Pro-actief!". Een beetje ondernemingszin, passie, droom, verlangen, durf en doorzettingsvermogen, dat mogen we elkaar toch zeker als kerkrentmeesters wel aantrekken.

Naar aanleiding van: Greco Idema en Elze Riemer (2018). De reli-ondernemer. Gids voor een heilzame business. Berne: Berne Media. 237 pagina's. € 20,-

Inrichten van Kerken
Bij restauratie, renovatie
en nieuwbouw

PIM VAN DIJK DESIGNS

Nicolauskerk Wolphaartsdijk

www.pimvandijkdesigns.nl tel: 0575-528803

Erepenning in standaard

Verdient er iemand in uw gemeente ook een onderscheiding?

Kijk op dan op onze website
www.kerkrentmeester.nl

OZB

kerken en vrijstellingen

Tekst Adam van Bergeijk

Kerkgebouwen zijn doorgaans vrijgesteld van de onroerendezaakbelastingen (OZB) voor zover zij in gebruik zijn voor de eredienst, maar hoe is het geregeld met verenigingsgebouwen die naast of tegen het kerkgebouw aan zijn gebouwd? In dit artikel wordt de onduidelijkheid over de mogelijke vrijstelling voor dergelijke verenigingsgebouwen niet opgelost. Wel wordt duidelijk dat niet alle activiteiten door de overheid worden gerekend tot 'eredienst', zijnde het criterium voor de OZB-vrijstelling. Colleges van kerkrentmeesters kunnen er niet vanuit gaan dat eenmaal verleende OZB-vrijstellingen voor eens en altijd gelden.

OZB

In de Gemeentewet art. 220c is bepaald dat gemeenten bevoegd zijn tot het bepalen van de waarde van onroerend goed en het innen van belasting over het eigendom of gebruik van dit onroerend goed. Voor het doel van dit artikel is de definitie van onroerend goed van belang. Onroerend goed kan bebouwd of onbebouwd eigendom zijn, maar ook een gedeelte van een gebouw dat afzonderlijk kan worden gebruikt. Gemeenten innen zoals gezegd de belastingen, maar stellen ook de waarde van een onroerend goed vast. Dat gebeurt ieder jaar opnieuw. Kerken zijn vrijgesteld van OZB volgens de heffingsuitzondering in de Gemeentewet, art. 220d, lid 1-c:

*"onroerende zaken die in hoofdzaak zijn bestemd voor de openbare eredienst of voor het houden van openbare bezinningsbijeenkomsten van levensbeschouwelijke aard, een en ander met uitzondering van delen van zodanige onroerende zaken die dienen als woning;"*¹

Voor colleges van kerkrentmeesters is de passage 'bestemd voor de openbare eredienst of voor het houden van

openbare bezinningsbijeenkomsten van levensbeschouwelijke aard' van belang. Want, hiermee kunnen ruimten naast of grenzend aan de kerkzaal ook vrijgesteld zijn van OZB. Aangrenzende ruimten die bijvoorbeeld bedrijfsmatig worden verhuurd vallen niet onder de vrijstelling.

In hoofdzaak bestemd voor de eredienst

Wat betekent de regel in de Gemeentewet 'in hoofdzaak bestemd voor de openbare eredienst of voor het houden van openbare bezinningsbijeenkomsten van levensbeschouwelijke aard'?

Er zijn twee criteria relevant.²

1. 'In hoofdzaak bestemd voor'.

Bestemd wil zeggen dat een onroerend goed feitelijk is bestemd en feitelijk wordt gebruikt voor, in ons voorbeeld, de eredienst. Duurzaamheid (hier bedoeld als: een langere tijd) in het gebruik voor de eredienst speelt hierin een belangrijke rol. In hoofdzaak wil zeggen dat het onroerend goed hoofdzakelijk volgens het gestelde doel wordt gebruikt.

De term hoofdzakelijk is inmid-

dels gekwantificeerd in de zogenaamde 70%-norm. In 70% van het gebruik moet, naar de regel van de OZB-vrijstelling, sprake zijn van openbare erediensten en activiteiten die daarmee verband houden. Niet alleen een gebouw, maar ook een perceel grond kan worden aangewezen voor de OZB-vrijstelling. Mits, en dat geldt voor alle onroerend goed dat van OZB is vrijgesteld, er kan worden aangetoond dat de 70%-norm wordt gehaald. Voor deze norm telt het gehele gebouw mee, niet alleen in gebruik maar ook in kubieke meters. Voor colleges van kerkrentmeesters is dus van belang een logboek bij te houden waarin relevante activiteiten worden genoteerd. De bewijslast, om maar in juridische zin te spreken, ligt bij het college van kerkrentmeesters. Veel kerkelijke centra werken met een digitale agenda waarin snel inzichtelijk is, of er sprake is van bedoeld gebruik. Let wel, ook een gemeenteambtenaar kan dit vaststellen zonder daadwerkelijk de locatie te zien of met beheerders te spreken.

¹ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005416/2018-01-01#TiteldeelIV>

² deze distincties zijn overgenomen uit: Van Kooten, T., Het kerkgenootschap in de neutrale staat, (Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2017): 464-468.

2. 'Erediensten of openbare bijeenkomsten van levensbeschouwelijke aard'. Een eredienst wordt door de wetgever gezien als een 'kerkdienst ter gezamenlijke verering van God'³ of, volgens een andere omschrijving 'een gezamenlijke verering van één of meer opperwezens die met enige liturgie of vormvoorschriften gepaard gaat (Van der Burg, geciteerd in Van Kooten⁴). Openbaar wil zeggen dat de toegang niet afhangt van lidmaatschap en dat openbare erediensten worden aangekondigd of gepubliceerd. Het gaat erom dat ze voor het publiek toegankelijk zijn.

Wat hoort er tot erediensten?

Er zijn verschillen in opvattingen in hetgeen er tot de eredienst behoort. Het Gerechtshof Arnhem heeft uitspraak gedaan in een zaak waarin een doordeweekse activiteit werd gezien als het verlengde van de eredienst.⁵ Er werden door een groep mensen onderwerpen besproken van religieuze aard. In een andere uitspraak, nu van de Rechtbank Rotterdam, werd catechese, zondagsschool,

crèche, jeugdclubs en bijeenkomsten voor Bijbelstudie niet gezien als het verlengde van of behorend tot de eredienst.⁶ Want, zo oordeelde deze rechtbank, 'christelijke activiteiten zijn niet aan te merken als openbare eredienst'.⁷ Ook het Gerechtshof den Haag heeft een uitspraak gedaan waarin dergelijke activiteiten werd besproken. 'Crèche, bijbelklas de club en catechisatie' zijn niet aan te merken als openbare erediensten.⁸ Van Kooten vult aan: 'Ondersteunende activiteiten zoals kerkenraadsvergaderingen, kerkelijk jeugd- en vormingswerk behoren niet tot de eredienst' (Tydeman-Yousef, geciteerd in Van Kooten).⁹ Het Gerechtshof Arnhem interpreteert erediensten weer anders. Doordeweekse bijeenkomsten kunnen volgens dit Gerechtshof wel worden aangemerkt als zijnde het verlengde van erediensten.¹⁰ De verschillen tussen de gedane uitspraken laten zien dat er geen eenduidig beeld is van wat er tot de eredienst behoort. Colleges van kerkrentmeesters kunnen hiermee rekening houden door het registreren van het soort en de frequentie van de bijeenkomsten die worden georganiseerd in de ruimten.

Het gebouw naast de kerk

Het is dan ook niet automatisch zo, dat een gebouw dat tegen de kerk aan ligt vrijgesteld is van OZB. In de Alblasterwaard was hierover een rechtszaak waarbij een gebouw, dat op 50 meter afstand van het kerkgebouw is gelegen, werd belast voor de OZB. Dit tegen de zin van het college van kerkrentmeesters. De Rechtbank Rotterdam stelde de burgerlijke gemeente in het gelijk; de kerkelijke gemeente werd aangeslagen voor de OZB. Colleges van kerkrentmeesters die een dergelijk gebouw of kerkelijk centrum exploiteren, moeten op hun hoede zijn. Een gemeenteambtenaar die niet overtuigd is van het toepassen van de OZB-vrijstelling kan het gelijk wel eens aan zijn of haar zijde hebben. Een ambtenaar wees in een vakblad voor gemeenteambtenaren in een artikel op 'mogelijke inkomsten' en, 'zonde om te laten liggen'.¹¹

Met dank aan mr. dr. Teunis van Kooten van Van Kooten Advocaten. Van Kooten Advocaten is VKB-partner.

³ volgens een uitspraak van het Gerechtshof in Den Haag, te lezen via <https://www.recht.nl/rechtspraak/uitspraak/?ecli=ECLI:NL:GHDHA:2015:2997>, geraadpleegd d.d. 28/3/2018.

⁴ Teunis van Kooten, Het kerkgenootschap in de neutrale staat, (Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2017):466.

⁵ volgens een uitspraak van Gerechtshof Arnhem, te lezen via <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHARN:2003:AI0192&showbutton=true&keyword=27.661>, geraadpleegd d.d. 28/3/2018.

⁶ volgens een uitspraak van Rechtbank Rotterdam, te lezen via <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBROT:2014:8864&showbutton=true&keyword=kerkenvrijstelling>, geraadpleegd d.d. 28/3/2018.

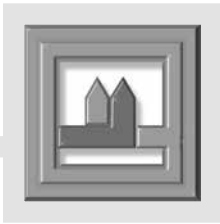
⁷ volgens een uitspraak van Rechtbank Rotterdam, te lezen via <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBROT:2014:8864&showbutton=true&keyword=kerkenvrijstelling>, geraadpleegd d.d. 28/3/2018.

⁸ volgens een uitspraak van Gerechtshof Den Haag, te lezen via <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHDHA:2015:2996&showbutton=true&keyword=NL%3aHR%3a1980%3aAW9982>, geraadpleegd d.d. 28/3/2018.

⁹ Teunis van Kooten, Het kerkgenootschap in de neutrale staat, (Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2017):467.

¹⁰ volgens een uitspraak van Gerechtshof Arnhem, te lezen via <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHARN:2003:AI0192>, geraadpleegd d.d. 28/3/2018.

¹¹ Dit artikel is te lezen via de site: <https://www.binnenlandsbestuur.nl/kerkvrijstelling>, geraadpleegd d.d. 4/4/2018.

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Theodoor Dirk Kooij,
Badhoevedorp-Lijnden, 61 jaar
kerkorganist/kerkmusicus

Maria Claziena Bruin - van der
Haven, Boskoop, 50 jaar organiste
in kerkelijk centrum De Stek

Arend Peelen, Ede, 40
jaar kerkrentmeester

Hendrikus Elebertus Hamberg,
Hardenberg-Heemse,
42 jaar organist

Nico Visscher,
Wassenaar, 45 jaar organist

GOUD

toegekend aan:

Bastiaan Dingeman Visser,
Ooltgensplaat en
Langstraat, 40 jaar organist

Huibert Gerrit Teeuw,
Oud-Alblas, ruim 40 jaar organist

Bertus Cornelis Verhoeven,
Werkendam, 35 jaar koster

ZILVER

toegekend aan:

Cornelia Sara van Hermon -
Dekker, Hoek, 25 jaar organist

Ans van Dijk - Tellegen,
Leerdam, ruim 26 jaar schoon-
maakster/kosteres

Dirkje Jacoba Paulina Vlot - Stout,
Oud-Alblas, ruim 26 jaar organiste

José Johanna Renée van der Linden
- Hopstaken, Tilburg, 25 jaar koster

T.D. Kooij, Badhoevedorp-Lijnden

B.C. Verhoeven, Werkendam

A. Peelen, Ede

C.S. van Hermon - Dekker, Hoek

N. Visscher, Wassenaar

D.J.P. Vlot - Stout, Oud-Alblas

*B.D. Visser, Ooltgensplaat en
Langstraat*

*J.J.R. van der Linden -
Hopstaken, Tilburg*

H.G. Teeuw, Oud-Alblas

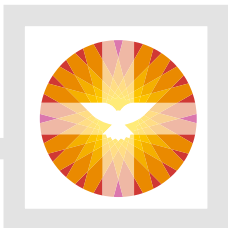
BRONS

toegekend aan:

Teuna Johanna den Besten - de Jong,
Leerdam, 12,5 jaar schoonmaakster

Floris Boterkooper,
Leerdam, 12,5 jaar koster

Gerrit Jacobus Stremler,
Leerdam, 12,5 organist

PKN Onderscheidingen

GOUD

toegekend aan:

Yvonne Josine Else Liesbeth Koerselman - Verhage, Bergen op Zoom, Halsteren / Nieuw Vossemeer, Woensdrecht en Steenberg, 32 jaar administratrice van het regionale kerkblad Rond de Kerken

ZILVER

toegekend aan:

Pieter Wagenaar, Bergen op Zoom, Halsteren / Nieuw Vossemeer, Woensdrecht en Steenberg, 26 jaar redacteur van het regionale kerkblad Rond de Kerken

P. Wagenaar en Y.J.E.L. Koerselman - Verhage, Bergen op Zoom, Halsteren / Nieuw Vossemeer, Woensdrecht en Steenberg

Hulp nodig bij het aanvragen van subsidie?

Voor **onderhoud** - waaronder **schilderwerk** - en **restauratie** van uw monumentale kerkgebouw.

MonumentPlus doet het graag voor u!

Het toegekende subsidiebedrag kan wel oplopen tot 50% van de onderhouds-/restauratiekosten. Indien u subsidie wilt aanvragen, kunt u nu contact met ons opnemen. De aanvraag moet namelijk begin 2019 worden ingediend.

In 2017 en 2018 zijn alle door ons aangevraagde subsidies gehonoreerd. Voor meer informatie en referenties kijk op www.monumentplus.nl

MonumentPlus

Advies • Voorbereiding Restauratiewerk

Jan Baas | Nieuw-Lekkerland | 06 25 04 95 54 | info@monumentplus.nl

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

**VADMECUM KERKELIJKE
BEGRAAFPLAATSEN**

Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen

Handboek voor de kerkrentmeester in de Protestantse Kerk in Nederland

Het Vademecum Kerkelijke begraafplaatsen is hét handboek voor kerkelijke gemeenten die in het bezit zijn van een begraafplaats.

Het boek geeft een zo volledig mogelijk beeld van alles wat met begraven en begraafplaatsen in kerkelijke gemeenten te maken heeft.

De uitgave is samengesteld door de Commissie Beheer Kerkelijke begraafplaatsen van de VKB, waarbij tekstbijdragen geleverd zijn door de heren R.M. Belder, ing. D.A.J. Bruil, drs. J. la Croix, mr. A. Rigters, C. Spek en drs. W. van Vliet.

Bestellen kan via webshop: www.kerkrentmeester.nl.

Die grote bak met water is voor
kleine kinderen, zegt de koster.
Maar niet om je handen te wassen...

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com

